

Katolická a protestantská interpretace jednoho profánního textu, II. část

Roman Cardal

5. decembra 2023 ✝ Spoločnosť ✝ CZ, Filozofia

predchádzajúca časť:

Katolická a protestantská interpretace jednoho profánního textu, I. část

Hluboká nejednoznačnost Platónových textů

V závěru našeho minulého příspěvku jsme naznačili, že ve vztahu k Platónovým filosofickým textům můžeme uplatnit dva základní interpretační přístupy, z nichž jeden lze označit jako *protestantský* a druhý jako *katolický*. Abychom mohli něco takového učinit, je nutné pojmy *protestantský* a *katolický* odpojit z jejich vazby na náboženskou oblast a zaměřit jejich širší význam, s nímž se dá pracovat i na profánní úrovni. To, že chápání spisů slavného aténskeho filosofa musí být založeno ve zvláštním interpretačním přístupu plyne z toho, že představují *velmi komplexní předmět zkoumání*, který snadno vede ke *zcela protikladným závěrům*. Podívejme se tedy, jakou podobu zmíněné hermeneutické metody mají.

Ilustračný obrázok, zdroj: picryl.com

Sola scriptura jako zásada aplikovaná na Platóna

Německý filosof Fridrich Schleiermacher byl velmi dobrým znalcem Platónova díla. Patřil k těm myslitelům, kteří byli s jeho texty obeznámeni mimořádně podrobným způsobem. Avšak i přes tuto jeho odbornost se nakonec ukázalo, že jeho metoda interpretace Platónovy filosofie narazila na své vnitřní limity a nedokázala tím pádem zpřístupnit všechny rozměry zkoumaných textů.

Interpretační zásady Fr. Schleiermachera, které opanovaly přístup badatelů na více než sto let, by se daly krátce shrnout jednotícím heslem *sola scriptura*. Schleiermacher zastával *teoretickou autonomii* Platónem sepsaných textů, takže pochopit tyto literární prameny pro něj bylo klíčem ke *kompletnímu pochopení* intencí jejich autora. Podle německého myslitele nepotřebuje Platónův psaný text *žádnou interpretační pomoc* zvenčí, *ústní magisterium* zakladatele a ředitele aténské Akademie nemá podle

něj s chápáním textu nic společného, tak jako v *protestantském pojetí* psaný biblický text nepotřebuje ke svému pochopení direktiv církevního Magisteria, ale mluví *sám ze sebe a skrze sebe*. M.-D. Richard k tomu poznamenává, že Schleiermacher tím, že „přenáší do profánní oblasti lutherský postulát *autonomie díla*, zastává četbu Platóna jen na základě textů a trvá na nutnosti navození hluboké sympatie k autorovi, aby bylo možné s ním vstoupit do duchovního společenství prostřednictvím jeho díla“.

Právě proto Schleiermacherovo výkladové paradigma zaměřuje úsilí badatelů na autenticitu Platónových dialogů, na dobu jejich vzniku a jejich časovou následnost, na jejich formu a strukturu a na *eliminaci všech fakt*, která by mohla paradigma uvrhnout do krize. Schleiermacher vítá nesystematičnost, nekompletnost a nekonkluzivnost Platónovy psané filosofie, protože ladí s jeho romantickým přesvědčením o zaměření filosofie k Nekonečnu a o jeho poslední nedosažitelnosti lidskými prostředky, natož pak systematickým pojmovým myšlením. Vhodnějším prostředkem přibližování se k Absolutnu je mu *cít, umění, mystické vytržení*. Platón je tudíž v jeho očích mimořádným vzorem filosofa, protože je filosof-umělec, který zcela záměrně volí dialogickou formu komunikace svých filosofických myšlenek a obléká je do hávu působivých *metafor, mýtů a umělecky zdařilých obrátů*.

Při uplatnění této zásady je pochopitelné, že se jednota Platónova myšlení jeví ne jako teoretická (vnitřně konzistentní), nýbrž pouze jako *vnější*. Schleiermacher a badatelé postupující v souladu s jeho paradigmatem ji kladou do politického kontextu života řeckého filosofa, do jeho individuální biografie nebo se ji snaží vysvětlit psychoanalyticky. V řadě případů apelují na teorii *doktrinální evoluce*, která má ozřejmit vazby mezi nesourodými a nesouladnými texty.

Co se týče *eliminace paradigma ohrožujících faktů*, postupuje Schleiermacher společně s těmi, kteří sdílejí jeho interpretační model, *podobně jako Luther v případě Písma*. Ten, jak známo, prohlásil některé jeho části za neinspirované a tedy za nekanonické. Stejný osud potkal ve Schleiermacherově přístupu např. Platónův *Sedmý list*, prohlášený německým pastorem za neautentický, protože svým obsahem *kolidoval s jeho hermeneutikou*. Další nepříjemná fakta, obsažená v *nepopíratelně autentických* Platónových textech, byla označena jako nedůležitá a vedlejší.

Katolický interpretační obrat

Bylo tedy otázkou času, kdy tento hermeneutický přístup projeví své *neléčitelné slabiny*. Třebaže byl Schleiermacherův model všeobecně přijímaným klíčem dekodifikace Platónových spisů, objevily se již na počátku 20. století významné studie, které upozorňovaly na existenci a důležitost *nepsané (ústně tradované) filosofie* u Platóna. Autoři těchto studií předkládali fakta, jež se Schleiermacherovými interpretačními principy *nedala vysvětlit*. Šlo především o ta místa v Platónově psaném díle, v nichž se *otevřeně tvrdí*, že některé, ba dokonce *ty nejdůležitější* filosofické poznatky, jejich autor *nikdy písemně nezachytil* a dodal k tomu také své důvody.

Po určitou dobu se dařilo tyto pasáže ignorovat, ale takový postoj byl dlouhodobě neudržitelný. Postupně se stále silněji ukazovalo, že pro pochopení Platónem písemně fixované filosofie je nutné hledat *návody, jež leží mimo psaný text* a mají podobu Platónova *ústního magisteria*. Jakmile se Platónovy texty začaly studovat pomocí této interpretační optiky, řada nesrovnalostí a nekonzistencí, které jsou v těchto psaných zdrojích obsaženy, se vysvětlily a jejich logická nedostatečnost byla vyrovnána ve světle Platónových *nepsaných, jen ústně předávaných nauk*. Jestliže jsme Schleiermacherův přístup označili jako

protestantský, je možné o tomto novém modelu výkladu hovořit jako o modelu *katolickém*. Katolickém proto, že se *neomezuje jen na část* Platónova díla (na jeho psanou verzi), nýbrž zohledňuje jeho *celek* (psané texty + nepsaná učení).

Bez pomoci ústního učitelského „úřadu“ slavného autora dialogů nelze proniknout k jejich poslednímu smyslu. To samé platí v sakrální oblasti i pro biblický text. Jakmile se z jeho interpretace vyloučí závazný výklad poskytnutý církevním Učitelským úřadem, jež je nutně *mimo-textový a mimo-biblický*, zůstává jeho poslední smysl nedostupný. Příklad interpretace Platónových textů je přínosný v tom, že ukazuje na *nesvévolnost* odkazování k mimo-textovým zdrojům i v případě chápání Písma svatého.

Existují totiž literární prameny, které jsou *natolik komplexní a složité*, že je není možné chápat jen a pouze z nich samých, nýbrž potřebují nějakého autorizovaného *vnějšího posuzovatele a vykladatele*. Bez něj jsou jejich pravá bohatství beznadějně nepřístupná a účel, pro něž byly sepsány, je definitivně zmařen.

URL adresa článku: <http://christianitas.sk/katolicka-a-protestantska-interpretace-jednoho-profanniho-textu-ii-cast/>